

Odprtje razstave v Knjižnici Domžale.
Foto: Mija Bokal, 16. 10. 2008

Odprtje razstave v Centru Ivana Hribarja.
Foto: Mija Bokal, Trzin, 11. 11. 2008

MOZAIK SRCA SLOVENIJE. FOTOGRAFSKA RAZSTAVA Z ZGODBAMI, KI JIH PRIPOVEDUJE DEDIŠČINA

O nastanku potujoče razstave v okviru projekta Trkamo na vrata dediščine

Trkamo na vrata dediščine je projekt, ki že nekaj let turistično ponudbo krajev med Kamnikom in Šmartnim pri Litiji ter tudi širšim Zasavjem povezuje v zaokroženo območje. Gre za nadaljevanje projekta Po poteh dediščine na območju občin Savske ravnin in Posavskega hribovja iz leta 1999. Projekt se je spontano razvijal vse od prvih pobud za povezovanje do leta 2007, ko se je Občina Dol pri Ljubljani kot vodilni partner projekta z naslovom Trkamo na vrata dediščine uspešno prijavila na razpis, namenjen razvoju regij.¹

Kot vsak drug projekt ima tudi ta vrsto aktivnosti. Ena med njimi se imenuje Razvoj točk dediščine. Gre za nadgradnjo že oblikovane mreže točk dediščine z dodatnimi točkami naravne in kulturne dediščine ter razvojem podpornih storitev in dodatne turistične ponudbe s poudarki na gostinski in nočitveni ponudbi, povezavah, nadgradnji in navezavi na obstoječe tematske in rekreacijske poti, tehnične ter druge manj znane naravne in kulturne dediščine. V drugem delu projekta z naslovom Izvedba podpornih storitev za turistični razvoj celotnega območja pa smo s posamezniki razvijali ponudbo točk dediščine ter pripravili vsebine za promocijske materiale. Turistična ponudba ob poti Trkamo na vrata dediščine pa je bila delno dopolnjena s počivališči in igrali za otroke.

¹ Projekt je bil odobren na prvem javnem razpisu za prednostno usmeritev Regionalnega razvojnega programa v okviru Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete Razvoj regij. K projektu, ki se bo izvajal med letoma 2007 in 2009, so se kot partnerke pridružile občine Kamnik, Komenda, Lukovica, Trzin, Domžale, Moravče, Litija in Šmartno pri Litiji. Center za razvoj Litija je bil izbran za izvedbo dveh faz projekta Trkamo na vrata dediščine.

Ker smo ob delu na turističnem produktu Trkamo na vrata dediščine ugotovili, da je ta prerasel prvotno postavljene okvire, smo se odločili, da ga združimo z blagovno znamko Srce Slovenije, saj bomo le tako lahko zagotovili nadaljnje upravljanje dediščine. Srce Slovenije je geografsko zaokroženo območje v obliki srca, v njenem središču pa leži Geometrično središče Slovenije (GEOSS) in sega od kamniških planin do dolenjskih gričev ter od vzhodnih obronkov Ljubljane do prvih posavskih ravnin. Blagovna znamka poudarja kakovost in edinstvenost območja ter ima dobre možnosti za trajnostni sonaravni razvoj. Vključuje številne že aktivne projekte, iniciative in dogodke, ki lahko ob povezovanju in vsebinskem nadgrajevanju pod enovito blagovno znamko dosegajo večjo prepoznavnost na trgu in posledično večjo dodano vrednost, tudi v smislu družbene dodane vrednosti.

Pri projektu sva kot del ekipe Centra za razvoj Litija poleg drugih strokovnjakov sodelovali tudi dve etnologinji in kulturni antropologinji. Trud smo usmerili zlasti v to, da bi ljudje dediščino prepoznali kot nekaj dobrega, pozitivnega in ne kot breme. Temu primerni so bili v lokalnih časopisih objavljeni članki, izdane publikacije, vodeni seminarji in delavnice, izvedeno terensko delo, itd. Kot rezultat vseh omenjenih prizadevanj se je rodila tudi ideja o razstavi, ki bi predstavljala dediščino območja, kjer delujemo – območja Srca Slovenije. Za razstavo Mozaik Srca Slovenije bi lahko rekli, da je projekt Trkamo na vrata dediščine v malem. Pri idejni zasnovi smo se malce poigrali z naslovom projekta. Le kako lahko drugače trkamo, če ne na vrata dediščine? Zato smo se odločili, da dediščino Srca Slovenije predstavimo z vrhunskimi fotogra-

* Mija Bokal, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., vodja projektov, Center za razvoj Litija, 1217 Litija, Kidričeva 1, E-naslov: mija.bokal@razvoj.si; Adela Ramovš, univ. dipl. etnol. in kult. antropol. 1233 Dob, Krtina 22a, E-naslov: adela.ramovs@siol.net

fijami detajlov vrat. Fotografijam smo dodali še zgodbe, ki jih pripovedujejo posamezne točke dediščine z zgodovinskih, družbenih in drugih zornih kotov. Predstavljenih je osemnajst točk naravne in kulturne dediščine iz vseh sodelujočih občin. Fotografska razstava detajlov vrat odkriva delček manj znane zakladnice naše skupne preteklosti. Tako je pri izvajalcu projekta – Centru za razvoj Litija – prvič nastala samostojna razstava o dediščini njegovega območja. Idejno zasnovano razstavo, ki jo je pripravila Adela Ramovš, smo izvedli s fotografijami Mateja Povšeta in besedili sodelavcev Centra za razvoj Litija. Oblikovno je razstavo pripravil Matej Zupančič. Da bi domačinom dodatno približali dediščino njihovega kraja in

krajev sosednjih občin ter jih povabili, da se tudi sami bolj aktivno vključujejo v razvoj turističnega produkta, smo se odločili, da bomo razstavo selili po celotnem območju. Začeli smo na gradu Bogenšperk (27. 8. 2008), nadaljevali v Knjižnici Domžale (16. 10. 2008), nato v Centru Ivana Hribarja v Trzinu (11. 11. 2008). V letu 2009 pa na razstavo čakajo preostale lokacije na območju Srca Slovenije. Popotovanje se bo končalo z junijsko razstavo v paviljonih graščine Dol v občini Dol pri Ljubljani, ki je nosilka projekta. Veseli smo, da je razstava Mozaik Srca Slovenije postala del mozaika, ki predstavlja delo dveh etnologinj na področju razvoja podeželja.

SPET TRTE SO RODILE. O KULTURI VINA NA SLOVENSKEM

Občasna razstava Slovenskega etnografskega muzeja, 20. 11. 2008–junij 2009

'Vinska trta' (*Vitis vinifera*) je ena najstarejših kulturnih rastlin, ki se goji zaradi grozdja in vina, in je na ozemlju današnje Slovenije prisotna že vse od rimske dobe. Iz nje izvira in se razrašča tudi muzejska zgodba z naslovom Spet trte so rodile. O kulturi vina na Slovenskem.

O vinski trti, njenih produktih, vlogi vinogradništva in vina na raznih področjih materialne, družbene in duhovne kulture so (in v vedno večji meri pišejo še danes) številni pisci pisali tako z vidika etnologije, zgodovine in arheologije kot agronomije, enologije, medicine ... Zaobjeti vse znanje in ga na muzejski način posredovati obiskovalcem se zdi zahtevna naloga, pa vendar izziv, zlasti ob zavedanju, kako pomembno vlogo ima kultura vina na Slovenskem. Poglavitni cilji, ki jih želimo doseči z razstavo, so posredovati podobo o prisotnosti tematike vina v raznih segmentih slovenske kulture, utrditi zavest o treh vinorodnih deželah, izoblikovanih iz naravnih danosti, posredovati ključna dejstva o letnem vinogradniškem ciklu in poudariti naše prepričanje, da je vino žlahtna pijača, ki zahteva kulturno uživanje.

Kultura nekega naroda, populacije ali družbe se spreminja: različna je v preteklosti, sedanjosti in bo v prihodnosti. Če kulturo predstavljajo običaji, navade, način življenja, vpliva na to tudi okolje, v katerem človek živi. Zato je kultura pitja vina drugačna pri Slovencih v vinorodnem okolju Primorja kot v alpskih ne vinorodnih krajih in predalpskih vinorodnih, drugačna pa tudi v predelih, kjer se predalpsko gričevje spušča v ravninske predele ob rekah Dravi, Savi in Krki (Terčelj 2007: 25).

Tako pravi vrhunski poznavalec slovenskih vin in kulture vina dr. Dušan Terčelj v monografiji *Kultura vina na Slovenskem*.¹

¹ Dušan Terčelj, *Kulturna vina na Slovenskem* (Ptuj: Tovarna tradicij; Ljubljana: SEM, 2007; Zbirka Tradicije Slovenije), 25.

V njej zapisana znanja in modrosti o vinu, ki so plod avtorjevega vseživljenjskega raziskovalnega prizadevanja, so nam bila neprecenljiv navdih pri snovanju scenarija razstave.

Da je vino državotvorno in da nas je Slovence združilo v Zdravljici, je v uvodu k Terčeljevemu besedilu omenjene monografije zapisal njen urednik, dr. Aleš Gačnik. Tu smo našli izhodišče za naslov in konceptualni okvir razstave, ki jo prireja etnološki nacionalni muzej. Prešernova Zdravljica iz leta 1844 se začneja z besedami *Spet trte so rodile, prijatli vince nam sladko ...* in je hvalnica vinski trti in vinu kot navdihovalcu človekove pokončnosti. Besedilo ne omenja le takrat aktualne ideje o enotnem slovenskem narodu, temveč teži k sožitju vseh narodov sveta, kar je najjasneje izraženo v njeni sedmi kitici, od leta 1990 tudi slovenski himni.

Razstava, za katero sta scenarij pripravili Bojana Rogelj Škafar in Adela Ramovš, oblikovali pa Mojca Turk in Polona Zupančič, ni le pripoved o vinu, ampak želi predstaviti njegove vloge in pomene v kulturi in načinih življenja na Slovenskem. Z umetniško prefinjeno fotografsko govorico popelje obiskovalca na razstavo **Stojan Kerbler s fotografijami** Haložanov in Haloških goric. Tik pred uvodom pa se sreča s tremi oznakami za *osmice* ali *pušelšanke* – 'vinotoče za prodajo vina lastne pridelave za pitje zunaj lokala', ki ga na simbolnen način opozorijo na tri vinorodne dežele na Slovenskem – primorsko, podravsko in posavsko. V uvodu, kjer z dr. Janezom Bogatajem trdimo, da je **vino na Slovenskem povsod**, se spogledujemo z vlogami vina v vsakdanjem življenju, pri verskih obredih, umetniškem ustvarjanju, v zdravilne name, v zvezi s politiko in z erotiko. Da brez vina v slovenskih igranih filmih ne gre, pričajo za ogled izbrani odlomki. Galerijo vlog vina v strukturi kulture na Slovenskem dopolnjuje časovni trak, ki razkriva pomembna dejstva o kulturi vina na Slovenskem, in osebnosti, ki so nanjo pomembno vplivale od